

УДК 657.622

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ В ЗВІТІ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є.І. Масленніков, к.е.н., доц.

Л.О. Волощук, к.е.н., доц.

О.І. Носовець

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Масленніков Є.І., Волощук Л.О., Носовець О.І. Напрямки удосконалення відображення дебіторської заборгованості в звіті про фінансовий стан промислових підприємств.

У даній статті розглянуто питання, недоліки та переваги нового відображення дебіторської заборгованості у головному фінансовому звіті підприємств, проведено порівняльний аналіз розкриття даних про дебіторську заборгованість в діючій формі та формі попереднього року, запропоновано шляхи вдосконалення складу статей балансу з зазначенням обов'язковості або на розгляд укладачів їх включення у табличну частину звіту, що стосується даного активу.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова звітність, баланс, користувачі, розкладання, склад, зобов'язання, дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, грошові кошти

Масленников Е.И., Волощук Л.А., Носовец А.И. Направления усовершенствования отражения дебиторской задолженности в отчете о финансовом состоянии промышленных предприятий.

В данной статье рассмотрены вопросы, недостатки и преимущества нового отражения дебиторской задолженности в главном финансовом отчете предприятий, проведен сравнительный анализ раскрытия данных о дебиторскую задолженность в действующей форме и форме предыдущего года, предложены пути совершенствования состава статей баланса с указанием обязательности или на рассмотрение составителей их включения в табличную часть отчета, касающиеся данного актива.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовая отчетность, баланс, пользователи, разложения, состав, обязательности, дебиторская задолженность, резерв сомнительных долгов, денежные средства

Maslennikov E.I., Voloshchuk L.A., Nosovets A.I. Directions of improvement of reflection receivables in the statement of financial situation of industrial enterprises.

In this article the questions, the advantages and disadvantages of the new reflection receivables in the main financial statements of enterprises, the comparative analysis of disclosure of data on accounts receivable in the current shape and form of the previous year, the ways to improve the composition of the balance sheet, indicating the obligation or for consideration by the drafters of their inclusion in the tabular section of the report relating to the asset.

Keywords: financial condition, financial statements, balance, users, decomposition, composition, liabilities, receivables, a provision for doubtful debt, cash

Обґрунтовано існування залежності достовірної оцінки фінансового стану підприємств від даних звіту про фінансовий стан як головного джерела для проведення фінансового аналізу діяльності господарюючих суб'єктів. В рамках інтеграційних процесів економіки зміни торкнулися і форм фінансової звітності, головною з яких є перегрупування статей балансу, що тягне за собою не тільки спотворення представленої до відображення інформації, зокрема і щодо дебіторської заборгованості, а й необхідність виведення нових показників фінансового аналізу підприємств, що дозволило б на більш високому рівні задовольняти запити як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності для прийняття відповідних рішень.

Розкриття даних про дебіторську заборгованість за її видами у Формі № 1 та інформації, що стосується відображення даного оборотного активу підприємств, постійно змінюється з метою наближення до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що негативно впливає на об'єктивність та коректність оцінки справ господарюючого суб'єкта як в цілому, так і всіх видів його заборгованостей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемам фінансової звітності присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: Бутинець Т.А., Чижевські Л.В., Береза С.Л., Грабова Н.М., Сопко В., Ткаченко Н.М., Стоянова Є.С., Пономарева Л.В., Рожнова О.В. Проте дана тема постійно потребує пильної уваги через причини окреслені в постановці проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження

Фінансова звітність України постійно зазнає змін з причини поступового наближення національних стандартів бухгалтерського обліку в рамках встановлення єдиної системи стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних, з яких наша країна тяжіє до європейських – міжнародних стандартів фінансо-

вої звітності (МСФЗ) – за допомогою перегрупування, заміни, виключення та доповнення табличних частин звітів різними статтями з метою покращення подання даних про стан та господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема юридичних осіб, що створює ряд проблем для бухгалтерів при складанні цієї звітності, в тому числі з питань відображення даних щодо зобов'язань покупців за відвантажені товари, виконані роботи, надані послуги, та для зацікавлених в отриманні достовірних даних не тільки про доходи суб'єктів підприємницької діяльності, що є об'єктами зацікавленості, а й про майновий комплекс, що аргументує необхідність дослідження даного аспекту.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» подає наступне визначення: фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період, а користувачі фінансової звітності – фізичні та юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень [1].

Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності відповідно до законодавства та подається органам, до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також згідно із законодавством – іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики. Датою подання фінансової звітності для підприємства вважається день фактичної її передачі за належністю, а у разі надсилання її поштою – дата одержання адресатом звітності, зазначена на штемпелі підприємства зв'язку, що обслуговує адресата [4].

У фінансовій звітності обов'язково наводиться інформація, розкриття якої вимагають національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку або міжнародні стандарти фінансової звітності та/або інші нормативно-правові акти Міністерства фінансів України з питань бухгалтерського обліку. Кожний фінансовий звіт повинен містити дату, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітнього періоду, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності. Інформація, що підлягає розкриттю, наводиться безпосередньо у фінансових звітах або у примітках до фінансової звітності. Згортання статей активів і зобов'язань, доходів і витрат є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності [2].

Фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності [2]. Баланс призначений для подання інформації, необхідної для оцінки ресурсів організації, фінансової структури, ліквідності і платоспроможності, здатності адаптуватися до змін навколишнього середовища [6]. Згідно розкриття поняття П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал, – складається на кінець останнього дня звітнього періоду, а проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітнього року [2].

У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства. У випадках, передбачених нормативно-правовими актами, складається окремий баланс. Для складання окремого балансу дані первинних документів про господарські операції філій, представництв, відділень та інших відокремлених підрозділів, виділених підприємством на окремий баланс, а також про господарські операції, які відповідно до законодавства підлягають відображенню в окремому балансі, заносяться до окремих (відкритих для цього відокремленого підрозділу або для відображення господарських операцій з певної діяльності підприємства) реєстрів бухгалтерського обліку. За даними окремих реєстрів бухгалтерського обліку складаються окремий баланс і відповідні форми фінансової звітності щодо зазначених господарських операцій. Показники окремого балансу і відповідних форм фінансової звітності включаються до балансу і відповідних форм фінансової звітності підприємства. Особливості складання окремого балансу спільної діяльності визначаються національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності. При складанні балансу та відповідних форм фінансової звітності підприємств з урахуванням показників окремого балансу та відповідних форм окремої фінансової звітності інформація про внутрішньогосподарські розрахунки (взаємні зобов'язання у рівній сумі) не наводиться [2].

Дебіторська заборгованість відноситься до майна підприємств та відображається у відповідних розділах активу балансу за принципом розташування в порядку зростання ліквідності активів. Як і кредиторська, у звіті про фінансовий стан відображається розвернуто і станом на 1 січня 2014 року в статтях з наступними номерами: із обов'язкових 1040 – довгострокова дебіторська заборгованість, 1125 – дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками 1130 – за виданими авансами, 1135 – з бюджетом, 1136 – у тому числі з

податку на прибуток, із додаткових 1140 – дебіторська заборгованість за нарахованими доходами, 1145 – дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків, 1155 – інша поточна дебіторська заборгованість.

Порівнюємо форми балансу станом на 01.01.2013 р. та станом на 1.01.2014 р. з метою виявлення недоліків та переваг нововведень останнього зазначеного року та проілюструємо відмінності у вигляді рис. 1. Нововведення не торкнулися тільки розміщеної у необоротних активах довгострокової дебіторської заборгованості, яка як раніше представлена однією одноименною статтею. Були проведені перегрупову-

вання статей балансу другого розділу щодо даного оборотного активу підприємств, що проявляються у згортанні в одну статтю подання інформації про основну дебіторську заборгованість – дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги – у вигляді вже «очищеної» суми. Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів [2].

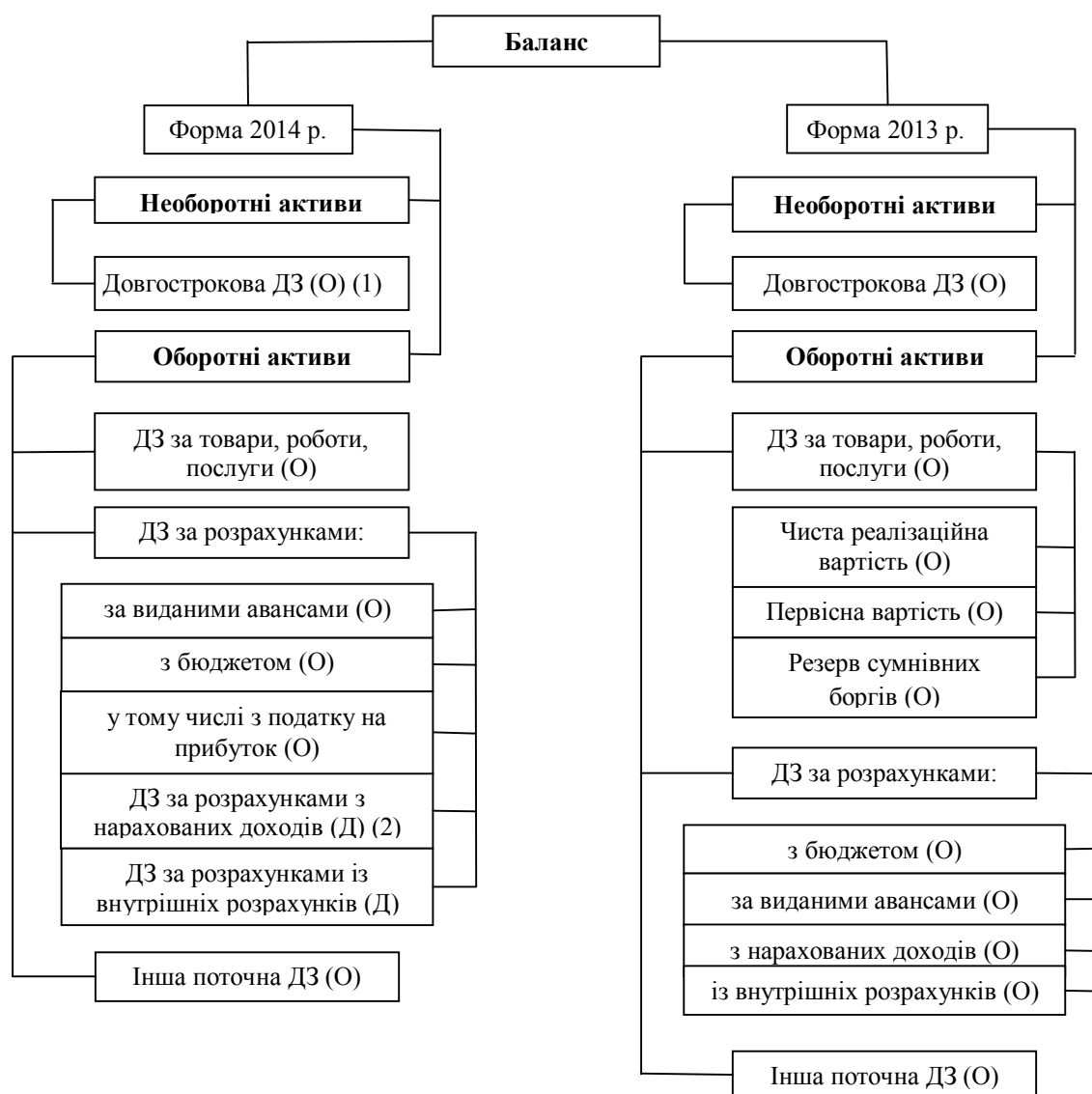

Рис. 1. Структура звіту про фінансовий стан станом на 1.01.2013 та станом на 1.01.2014 р.р.

Вилучення з балансу статті «Резерв сумнівних боргів» веде до порушення таких принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності як обачність та повне висвітлення, що не тільки підтверджує думку про використання резерву як засобу маніпулювання витратами підприємства, а

й не дає змогу зовнішнім користувачам приблизно оцінити відношення величини резерву сумнівних боргів та дебіторської заборгованості. Виходячи з цього дана стаття підлягає поверненню до розділів звіту про фінансовий стан і, оскільки резерви необхідно створювати на будь-який вид

дебіторської заборгованості, а не тільки на дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги, необхідно в складі статті «Резерв сумнівних боргів» відображати суми резервів в розрізі дебіторів в тому числі за виданими авансами і позичальників [5], а також відносно дебіторської заборгованості за різними строками погашення: короткостроковою та довгостроковою – у відповідних розділах балансу.

В діючій формі звіту, що розглядається, у відповідності до розкриття даних щодо кредиторської заборгованості у діючому варіанті окремо зазначається заборгованість держави перед підприємством з податку на прибуток у вигляді переплати. Виділення в складі дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом доцільніше було б здійснити відносно сплаченої зверх різниці податкового зобов'язання та податкового кредиту суми, що підлягає поверненню підприємству або погашається державою шляхом зарахування на наступний звітний період, з причини становлення податком на додану вартість найбільш переплачуваним платниками такого податку та зобов'язання з якого державою майже не погашаються.

Вимога суттєвості визначає право організації включати у звітність додаткові показники і пояснення, не передбачені типовими формами бухгалтерської звітності, для формування повного подання про майнове й фінансове становище організації [6]. Порівняно з 2013 роком у 2014 має місце необов'язковість показу наявної дебіторської заборгованості з нарахованих доходів та із внутрішніх розрахунків та переведення їх до списку вписуваних рядків з наданням таким чином підприємствам більшої «свободи», що не дає чітку картину про розміри окремих видів дебіторської заборгованості в разі їх не включення.

Відповідно до П(С)БО 1 існує можливість додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до П(С)БО 1, у разі відповідності критеріям суттєвості інформації та достовірного визначення оцінки статті [2]. Керуючись цим положенням для підприємств окремих галузей економіки з тривалістю операційного циклу більше 12 місяців, наприклад, будівельна галузь, доречно було б включити до даного переліку рядок для відображення дебіторської заборгованості (за товари, роботи, послуги) за довгостроковими зобов'язаннями (покупців), частина з яких переведена в поточну за певний об'єм (етап) виконаних робіт, наданих послуг в даному звітному періоді та ще не погашена, у відповідності до кредиторської заборгованості.

Надати можливість суб'єктам господарювання вводити рядки для виділення в складі основної дебіторської заборгованості найбільших за вагою у її складі заборгованостей покупців як наприклад, вказання СПД фізичної особи при формуванні звітності з єдиного соціального внеску, для покращення контролю за достовірністю та повнотою відображення даних у контрагентів підприємства, оскільки баланс далеко не завжди відображає

реальний фінансовий стан підприємства, при чому законодавчо встановити мінімальні розміри для такого відображення в абсолютному вираженні та у відносному в відсотковій формі чи у вигляді коефіцієнта для кожної галузі економіки та/або для фізичних та юридичних осіб незалежно від системи оподаткування, що використовується ними, до середньорічного, середньо кварталного, середньомісячного господарського обороту таких суб'єктів господарювання.

Існування в другому розділі балансу форми 2013 року розділення грошових коштів та їх еквівалентів на рахунки за валютами (національну та іноземну) з виділенням грошових коштів у касі було виправдане положенням Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», згідно з яким виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах [3]. У формі № 1 2014 року розкладання грошей та їх еквівалентів відбувається на готівку та рахунки в банках. Пропонується повернути розділення банківських рахунків на рахунки в національній валюті та на рахунки в іноземній валюті і, виходячи з цього, виділити в складі довгострокової та поточної дебіторських заборгованостей розрахунки з вітчизняними та розрахунки з іноземними покупцями з внесенням відповідних рядків до структури балансу в обов'язковому порядку або в склад вписуваних рядків, що значно полегшить оцінку зовнішніми користувачами фінансової звітності зовнішньої економічної діяльності аналізованого підприємства.

Висновки

Після внесення останніх змін до головного фінансового звіту господарюючих суб'єктів збільшилася кількість виникаючих труднощів в процесі підготовки фінансової звітності та проведення аналізу фінансового стану підприємств, що виникають через урізання, доповнення, зміну структури балансу. Окреслена проблематика породжує необхідність повернення вилученої статті «Резерв сумнівних боргів» та надання повторно статусу обов'язкових до вписування статтям переведеним до списку «вільного» подання, а саме: дебіторська заборгованість за нарахованими доходами та дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків. На разі пропонується ввести до структури активу статтю з резерву, окрім поточної, відносно довгострокової дебіторської заборгованості, виділити в розрахунках з бюджетом належний підприємствам податок на додану вартість, переводити до поточної заборгованості покупців частинами довгострокову дебіторську заборгованість в порядку виконання різних етапів робіт, надання послуг, доповнити список додаткових статей, що вносяться на розсуд укладачів звіту, за рахунок статей дебіторської заборгованості в залежності від валюти проведення розрахунків. Впровадження запропонованих варіантів дасть можливість об'єктивніше, повніше та чіткіше оці-

нювати ліквідність та платоспроможність підприємств та за допомогою балансів одних учасників господарського обороту контролювати

інших в пунктах зазначення інформації про контрагентів аналізованого суб'єкта підприємництва.

Список літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996 – XIV зі змінами та доповненнями.
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) від 1.01.2000 р. зі змінами та доповненнями
3. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23.09.94 р. № 185/94-ВР зі змінами та доповненнями
4. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000 р. № 419 зі змінами та доповненнями.
5. Створення резервів в бухгалтерському та податковому обліку [*Електронний ресурс*]: Режим доступу: <http://nicolbuh.ru/rezerv-po-somnitelnym-dolgam>
6. Бухгалтерська звітність та її зміст [*Електронний ресурс*]: (Центр управління фінансами) – Режим доступу: <http://www.center-yf.ru/>

Надано до редакції 10.04.2014

Масленніков Євген Іванович / Evgen I. Maslennikov
evgenmaslennikov@ukr.net

Волощук Лідія Олександрівна / Lidiia O. Voloshchuk
l.a.voloshch.uk@gmail.com

Носовець Олександра Ігорівна / Alexandra I. Nosovets
professorka@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Напрямки удосконалення відображення дебіторської заборгованості в звіті про фінансовий стан промислових підприємств [*Електронний ресурс*] / Є.І. Масленніков, Л.О. Волощук, О.І. Носовець // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С. 84-88. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n4.html>